

Straffet på skolebenken

Har du bannet i timen? Eller glemt å gjøre leksene? I gamle dager ville du kanskje blitt slått med linjal, spanskrør eller bjørkeris for oppførsel.

AV KJERSTI BUSTERUD | PUBLISERT 13. NOV. 2018 | OPPDATERT 12. DES. 2019

Bilde fra klasserom i 1926.

7. klasse ved Vaterland skole i Oslo i 1926. Foto: Brødrene Benonisen / Oslo Muesum

I Oslo byarkiv finner man hylle på hylle med gamle bøker og papirer. Her kan man finne ut mye rart, blant annet hvor elever ble straffet i gamle dager. For hundre år siden skrev man nemlig ned i en bok hver gang en elev ble straffet med spanskrør eller bjørkeris. Boken ble kalt straffeprotokoll. Her kan man for eksempel lese at lille Johan ved Bolteløkka skole den 14. mars 1907 fikk fem slag ris for "dovenskap, trass og ulydighet".

- I 1889 kom loven som sa at all fysisk straff av elever måtte skrives ned. I tillegg måtte det være en annen voksen til stede når straffen ble gitt, forteller kulturhistoriker Unn Hovdhaugen. Hun har studert de gamle straffeprotokollene i C byarkiv.

Lugging var lov

Før denne loven kom, kunne lærerne fritt bruke strafferedskaper som spanskrør, linjal, bjørkeris og ferler. Etter 188 måtte altså alle slagene med strafferedskapene skrives ned.

- Det gjorde nok at lærerne slo sjeldnere, sier Unn Hovdhaugen.

I tiårene etter at den nye loven kom, ble det skrevet ned stadig færre tilfeller av ris til elevene. Men selv om lærerne brukte strafferedskapene sjeldnere, kunne de straffe elevene på andre måter.

- Lærerne kunne for eksempel lugge eller gi ørefik. Det ble ikke sett på som så alvorlig at man måtte skrive det ned, s hun.

Gutter som jobber i skolehagen ved Briskeby skole i Oslo i 1907.

Barna skulle ikke bare oppføre seg pent på skolen - i skolehagen skulle guttene lære å gjøre nytte for seg, i stedet for å drive gatelang fritiden. Her fra en skolehage på Briskeby i Oslo i 1907. Foto: Anders Beer Wilse / Oslo Museum

Også Margrethe Munthe slo

En av dem som ga ris til elevene sine, var Margrethe Munthe. Hun er kjent for sangstrofene "Nei, nei, gutt, dette må b slutt!" og ikke minst "Hurra for deg som fyller ditt år". I straffeprotokollene for Bolteløkka skole i 1902 kan man lese at åtte år gamle Kristian fikk fem slag ris av Margrethe Munthe. Straffen fikk han for tyveri.

Elevene kunne få straff av mange ulike årsaker. Blant annet for å gå uten sko! Men for hundre år siden var noen så fattige at de ikke hadde råd til sko. Da måtte de enten gå på skolen uten sko og kanskje få straff for det. Eller de måtte skole, noe de også kunne få straff for.

Bolteløkka skole i Oslo på starten av 1900-tallet.

Forbud mot fysisk straff

I 1936 ble det forbudt for lærerne å straffe elevene fysisk. Men enkelte lærere fortsatte med slik straff likevel.

På Norsk Folkemuseum har de samlet inn folks historier om straff i skolen. Her finner man fortellinger om elever som lugget, dratt i ørene og slått over fingrene med linjal - helt til for rundt 50 år siden.

Kanskje kan du spørre besteforeldre eller andre gamle mennesker du kjenner, om de ble straffet da de gikk på skole!

Strafferedskaper

Ris: Riset var som oftest en bunt med lange, seige bjørkeskudd. Av og til måtte eleven selv ut og hente riset hun eller skulle straffes med.

Spanskrør: Spanskrør er de lange, tynne stenglene til forskjellige palmer. De ble i mange år brukt som pekestokker i skolen. De ble også brukt som strafferedskap.

Ferle: Ferlen var av tre og hadde en plate eller klump i den ene enden. Den ble brukt til å slå med, særlig på håndflate eller på ryggen.

KRLE OG HISTORIE HISTORIE